

Handlingsplan för samhällsnyttigt entreprenörskap och socialt företagande i region Södermanland

Rapport utarbetad av Coompanion Sörmland för Regionförbundet Sörmland och Tillväxtverket under tiden september – oktober 2018.

“We are called to be the architects of the future, not its victims.”

R. Buckminster Fuller

Upplägg och innehåll

Handlingsplanen följer den mall som Tillväxtverket har tillhandahållit för uppdraget. Den första delen innehåller en nulägesanalys av den regionala utvecklingen i Sörmland, följt av en handlingsplan som synliggör hur behoven ser ut när det gäller länets pågående arbete med socialt företagande och social innovation. Den tredje och sista delen handlar om regionens förmåga till genomförande av plan.

Metod och genomförande

Innehållet i handlingsplanen har sin grund i en nulägesanalys och bygger på direkt och indirekt research samt personliga intervjuer med regionala och lokala stödaktörer, offentliga beslutsfattare och entreprenörer från olika kategorier och delar av länet. Bland dessa märks kommunala näringslivschefer, regionala tjänstemän, affärsutvecklare och företagare från olika sektorer. Samtliga har varit till god hjälp i arbetet och frågorna bifogas som bilaga. Dessutom har en omvärldsanalys gjorts för att ge input till hur andra regioner arbetar med dessa frågor och för att hitta goda exempel inom området.

Innehåll

Del I: Kartläggning av socialt företagande

- 1.1 Nulägesanalys – utmaningar för länets utveckling
- 1.2 Socialt entreprenörskap och regional utvecklingsstrategi
- 1.3 Kategorier av samhällsentreprenörer och sociala företag
- 1.4 Offentliga aktörers samverkan med sociala företag
- 1.5 Näringslivets samverkan med sociala företag
- 1.6 Övriga aktörers samverkan med sociala företag
- 1.7 Insatser för att stödja utvecklingen av sociala företag

Del II: Handlingsplan. Regionala prioriteringar

Steg 1 - Hack för Sörmland: Samling kring samhällsnytta

Mål till år 2020

Motivering

Aktiviteter

Förslag på samarbetspartners

Steg 2 - Nyttiga Kontrakt: Sociala företag levererar och växer

Mål år 2020

Motivering

Aktiviteter

Förslag på samarbetspartners

Steg 3 - Lyskraft & Livskraft: Ekosystem för social hållbarhet

Mål år 2020

Motivering

Aktiviteter

Förslag på samarbetspartners

Del III: Regional kapacitet & genomförande

Bilaga A: Intervjufrågor

Offentliga och regionala aktörer

Sociala entreprenörer, flera kategorier

Bilaga B: Definitioner & begrepp

Social ekonomi

Sociala företag

Arbetsintegrerande sociala företag

Social innovation

Samhällsentreprenör

Social hållbarhet

Del I: Kartläggning av socialt företagande

1.1 Nulägesanalys – utmaningar för länets utveckling

Det finns flera utmaningar för vårt län och i många fall handlar det om att Sörmland har mer att jobba med än landet i övrigt. Sverige har en könssegregerad och tudelad arbetsmarknad, stor psykisk ohälsa hos unga och en alltmer åldrande befolkning. Mer specifika utmaningar för länet är bland annat att arbetslösheten i Sörmland i jämförelse med övriga landet ligger på en hög nivå. För närvarande har Sörmland, tillsammans med Gävleborg, den högsta arbetslösheten i landet. När det gäller utbildningsnivån ligger vi sämre till än många andra län och 2016 var Sörmland det län som hade lägst BRP per invånare.

Hög arbetslöshet betyder inte att arbetsgivare har tillgång till arbetskraft. Den lägre utbildningsnivån skapar ett kompetensglapp och livsstilsfaktorer bidrar till att invånarna i länet i genomsnitt har sämre hälsa och dessutom en ojämlikhet i hälsa utifrån utsatthet. En ökad sysselsättning i länet ihop med insatser för ökat företagande och högre generell utbildningsnivå bör kunna bidra till förbättrad hälsa på sikt. Det finns flera initiativ till att lyfta kompetens och utbildningsnivå samt en stor potential i landsbygdsorter som kluster för företagande och entreprenörskap (exempel Näshulta, Stallarholmen). Det är hubbar för entreprenörskap riktat mot mathantverk, kreativa näringar, hållbar energi och IT m m.

Med ett systematiskt arbetssätt skulle sådana kluster kunna växa och utvecklas i länet. Det pågår också olika initiativ för att bidra till ökad sysselsättning, bland annat en rad olika projekt som är finansierade av olika EU-fonder, många av dessa är också riktade till grupper som står särskilt långt från arbetsmarknaden såsom personer med utländsk bakgrund.

De övergripande prioriteringarna för regionen Sörmland är tillväxt i form av 1) Växande arbetsmarknad, och 2) Fungerande bostadsmarknad för en växande befolkning. Länet har haft en snabb befolkningstillväxt från 2000-talet och framåt, främst tack vare stor invandring från andra länder. Tillgången på bostäder varierar starkt, i tillväxtcentra som Strängnäs har utbudet av bostäder länge varit begränsat för den arbetsföra eller studerande delen av befolkningen. En utmaning för länet är att stimulera produktion av små, enkla hyresrätter så att fler unga att flytta hemifrån och ta klivet in i vuxenlivet.

Det finns ett betydande gap mellan å ena sidan tillgänglig kompetens hos befolkningen och å andra sidan kompetensbehov hos arbetsgivare, ett förhållande som länet delar med resten av riket och som utgör ett stort hinder för tillväxten. Närheten till Stockholm och andra starka kraftcentra som Västerås, Örebro, Uppsala gör att jobbpendling är ett stort inslag i länets samtliga orter. Ur den regionala strategin uttalas följande:

“Sörmland är en region i stark omvandling och förändring. I omvandlingens spår saknas varken ekonomiska, sociala eller miljömässiga utmaningar.”

Länet är uppdelat i tre delar vad gäller sysselsättning där Strängnäs, Gnesta och Trosa ingår i Stockholms arbetsmarknadsregion medan Eskilstuna, Katrineholm, Flen och Vingåker ingår i Eskilstunas arbetsmarknad. I Nyköpings arbetsmarknad ingår Nyköping och Oxelösund. Regionens näringsliv fokuserar på tre styrkeområden i länet och inom samarbetet i Östra Mellansverige; Avancerad tillverkning (Industri), Biobaserade näringar (Lantbruk m fl) och Digitala tjänster (IT-bolag m fl). Av dessa är såväl Industri som Lantbruk etablerade i länet sedan långt tillbaka. IT-bolag från Stockholm tänker man sig locka med argument som attraktiva, storstadsnära miljöer för boende/företag.

1.2 Socialt entreprenörskap och regional utvecklingsstrategi

Sociala företag och samhällsentreprenörer finns i stort inte med i Sörmländska regionala eller kommunala strategier. Det beror enligt vår analys till stor del på att det saknas goda exempel och en bristande insikt och/eller vilja från offentliga beslutsfattare att inkludera samhällsnyttiga entreprenörer i strategi och handlingsplaner. I det privata näringslivet finns en annan medvetenhet och närhet till samhällsnyttiga initiativ, som ofta startas av aktörer inom näringslivet. Vi ser en vilja att tillåta en större mångfald av aktörer, samtidigt som kommunala strategier tycks prioritera stora, etablerade spelare som kan erbjuda många jobb på orten framför nya initiativ som är osäkra och småskaliga. Till en del beror inställningen sannolikt också på mindre goda erfarenheter av att interagera med det fåtal sociala entreprenörer som finns och bedöms vara mindre affärsmässiga. I länets regionala utvecklingsstrategi märks inte mycket av nyföretagande eller fokus på särskilda grupper att stötta i entreprenörskap. Vi kan jämföra med Skåne, som precis som vårt län har stora inslag av lantbruk och arbetspendling till storstad men som valt en närmare koppling till hållbarhet och Agenda 2030 i sin innovationsstrategi. Här läser vi bland annat följande:

“Kvinnor och personer med utländsk härkomst eller låg utbildning ska särskilt uppmuntras att starta eget företag eftersom de är underrepresenterade som företagare i dagsläget. Att starta ett företag ska i framtiden vara lika naturligt som att vara anställd.”

Detta är mål som direkt understödjer en strategi för socialt entreprenörskap och fokus på att inkludera marginaliserade grupper i samhället. Vi återkommer i det följande till Skåne och andra regioner som föregångare inom områden som rör socialt företagande.

I rapporten Vilse i stöd-djungeln från Tillväxtverket läggs fram att av alla företag som startar idag är det många som inte nyttjar det företagsfrämjande systemet, oavsett deras inriktning. Tillväxtverket menar att främjandesystemet kan behöva utvecklas och anpassas så att behoven hos sociala entreprenörer och sociala företag tillgodoses. De aktörer som främjar företag måste ta ett tydligt ansvar för sin roll och underlätta för sociala entreprenörer att få tillgång till rätt information, rådgivning och utvecklingsstöd.

Lokala, positiva undantag finns, ett exempel är satsningen på ett samverkande bygg-kluster i Nyköping där man tittar på att prova en modell från Dalarna där ett socialt företag jobbar med lärlingsplatser och arbetskraft till byggföretag (Byggstar). Ett annat lokalt samverkansprojekt som skapar engagemang är Affärsplan Eskilstuna där företag,

myndigheter och föreningar är delaktiga och där sociala initiativ har stort fokus men utan att egentligen vara särskilt inkluderande vad gäller representation från andra grupper.

I vår kartläggning av inställningen till sociala företag hos kommunala beslutsfattare framgår att sociala initiativ i stort inte finns med som en resurs och därmed inte är en prioritet. Detsamma kan sägas om ideella organisationer och föreningar, även om detta håller på att ändras. Man ser överlag inte socialt företagande som bidragande till en bättre arbetsmarknad. Ett problem är det stora behovet av stöd hos sociala företag samt att verksamheten är så känslig för yttre förändring. Exemplet från Nyköping visar ändå hur sociala företag skulle kunna bidra till länets två prioriterade områden i form av dels sysselsättningstillväxt, dels tillgången på bostäder för en växande befolkning.

Det finns också en stor potential hos många sociala företag att skapa nytta för grupper som är överrepresenterade i statistiken över arbetslösa: funktionshindrade, nyanlända och ungdomar och i det senare fallet särskilt den grupp som inte fullgör gymnasiestudierna.

En positiv aspekt med många sociala företag oavsett var dessa befinner sig, är att man inte bara vill lösa ett problem kring ett specifikt behov utan att man även samtidigt tar sig an andra hållbarhetsfrågor. Ett exempel är initiativ för att sysselsätta grupper som funktionshindrade eller nyanlända i småskalig produktion och hantverk och samtidigt bidra till miljömässig hållbarhet genom återbruk och kretsloppstänkande. Det som däremot kan brista i hållbarhetsbilden är ekonomi och affärsmodell.

Vår bedömning är att befintliga sociala företag har mycket att bevisa i den ekonomiska dimensionen för att bli ett alternativ att räkna med när det gäller regionala strategier. Vi skulle behöva fler samhällsnyttiga entreprenörer som förstår samtliga dimensioner av hållbarhet, inte minst den ekonomiska, och som kan omsätta detta i en framgångsrik affär.

Samtidigt behöver regionala och kommunala aktörer bli medvetna om sin roll som potentiellt stöd för framväxande sociala initiativ som ofta vilar på en skör ekonomisk grund från början men som har potential att växa till starka spelare med rätt förutsättningar i en tidig fas.

1.3 Kategorier av samhällsentreprenörer och sociala företag

Vi ser grovt räknat tre kategorier av sociala entreprenörer i länet som delvis har olika förutsättningar och behov. Dessa tre grupper behöver adresseras på olika sätt när det gäller potentialen att bidra till lokal och regional utveckling i länet:

- 1) **Sociala företag** med fokus på arbetsintegration: Enlig Sofisam 2018 finns 6 frivilligt registrerade sociala (ASF) företag i länet, t ex Eskilstuna Elektronikåtervinning och Brukarrevisorerna i Nyköping. Utöver dessa känner vi till några fler sociala företag och ytterligare några som vill etablera verksamhet.
- 2) **Föreningar** (ideella) och initiativ som bedriver social eller samhällsnyttig verksamhet genom att erbjuda utbildning och aktiviteter för en specifik målgrupp. Exempel är

Sisters in Business som bedriver affärsskola för nyanlända och Föreningen HeArt som arrangerar kodarläger för unga deltagare på skolloven.

- 3) **Samhällsentreprenörer** som kan vara framgångsrika företagare och/eller beslutsfattare med resurser och nätverk. Utmärks genom att man tar sig an en utmaning i samhället utifrån en tydlig värdegrund och affärsmässiga metoder.

Ovan nämnda kategorier av initiativ har sinsemellan ganska olika förutsättningar för att bedriva verksamhet även om alla agerar på samma marknad. Alla utgår från samhällsnytta genom företagande men använder olika metoder för att uppnå detta. Det innebär att det knappast förekommer någon samverkan mellan de olika kategorierna av sociala entreprenörer och ofta inte heller inom kategorierna, delvis av kapacitetsskäl. Samtliga skulle sannolikt ha stor nytta av att samverka mer strategiskt och stötta varandra eftersom värdegrund och målsättning i vart fall till det yttre tangerar varandra.

Det saknas inte vilja till samverkan och generellt ser man gärna att andra också lyckas med sin verksamhet. Det som saknas är främst kännedom och kunskap om andra aktörer och möjligen också intresse; man är antingen sig själv nog, och/eller kämpar med att få verksamheten att gå ihop. Eftersom länet saknar större spelare på området finns det inte heller någon som har en stark position för att stötta andra och ta ledning.

Coompanion är en regional aktör med uppdrag att stötta sociala, kooperativa initiativ och idébärare av olika karaktär. Coompanion Sörmland ingår i ett nationellt nätverk men har förhållandevis små resurser, precis som Nyföretagarcentrum som ofta är första instans för nytillkomna entreprenörer. Sociala entreprenörer mäter resultat i samhällsvinster i första hand och ekonomiska i andra hand och det kan ofta finnas ett betydande gap mellan dessa två målsättningar. Samtidigt ser vi allt fler samhällsentreprenörer i form av individer eller grupper med stor drivkraft och tydlig värdegrund, där ekonomi är en självklar förutsättning för att uppnå långsiktig samhällsnytta. Den här gruppen tenderar att öka medan vi inte ser att traditionella sociala (ASF) företag tenderar att växa i antal. På det sättet har den sociala ekonomin breddats till att omfatta fler kategorier företagare.

Intervjuer med befintliga sociala företag i länet tyder på att samverkan med andra är liten eller obefintlig. Detta gäller mellan grupper och inom en grupp av likartade aktörer som ASF. Många sociala företag befinner sig i en skör ekonomisk situation som ger ett ensidigt och kortsiktigt fokus på den egna verksamheten för att få det att gå runt. Man är ofta hänvisade till bidrag, vilket skapar stor osäkerhet. Andra sociala entreprenörer kan ha parallella karriärer och därmed väldigt lite tid att ägna sig åt samverkan med andra.

Samhällsentreprenörer kan vara väldigt duktiga på att samverka med både privata och offentliga aktörer och har ofta stort fokus på både affärsmässighet och social utveckling. Detsamma gäller i viss mån föreningar med socialt fokus, som ofta lockar till sig stor kompetens och arbetsinsatser på frivillig basis, men som i likhet med exemplet ovan ofta bedrivs som en sidoverksamhet där försörjningen för entreprenören kommer från annat håll. I vår kartläggning hittar vi sociala företag i både mindre och större orter och det som styr förekomsten av samhällsnyttiga initiativ är främst närheten till uppenbara behov där man ser segregation, arbetslöshet och andra sociala problem som behöver adresseras.

1.4 Offentliga aktörers samverkan med sociala företag

I våra samtal med kommunala beslutsfattare framgår att många sociala företag förväntar sig att kommunen ska stötta dem ekonomiskt i och med att det saknas en affärsmodell som skapar oberoende. Det finns inte några regionala program för samverkan mellan offentliga aktörer och sociala entreprenörer, trots att flera uppger att det finns intresse för kanaler där sociala aktörer kan få förtur till upphandlingar och tillgång till en marknad.

Vi upplever ett stort avstånd mellan offentliga beslutsfattare och sociala entreprenörer där det behövs helt nya kontaktytor och sammanhang där olika spelare kan mötas och lära av varandra. Det kan också handla om att sociala entreprenörer behöver synas och uppmärksammas med sitt erbjudande av upphandlande beslutsfattare. Ett problem är att antalet aktörer är få och resurssvaga samtidigt som graden av samverkan är låg. För att öka mångfalden och förekomsten av sociala företag behöver kommuner också bli bättre på att erbjuda avknoppning av befintlig verksamhet som ett självklart spår att gå från kommunala arbetsmarknadsprogram (AMA) till att klara en egen försörjning.

Det finns sedan närmare 10 år en så kallad social hänsyns-klausul inbyggd i lagen om offentlig upphandling. Vår erfarenhet är att den inte har nyttjats tillräckligt väl, särskilt inte i Sörmland. Det kan vara en förklaring till att vi inte ser fler arbetsintegrerande företag. I förlängningen ser vi goda möjligheter till att de sociala företagen ska nå större framgång genom bättre affärer med offentlig sektor. Det senaste året har nya möjligheter uppkommit genom så kallad reserverad upphandling som innebär att det offentliga kan göra riktade upphandlingar mot sociala företag. Det kan handla om upphandling av arbetsplatser, leverans av varor och tjänster och så vidare.

Ytterligare en möjlighet som finns när det gäller affärer mellan det offentliga och sociala företagare/entreprenörer är så kallade IOP - Ideburet och offentligt partnerskap - där grunden till affären läggs via ett samarbetsavtal mellan en offentlig aktör och en social entreprenör, förening etc där den senare får uppdraget att genomföra uppdraget med finansiering från kommunen. Detta förfaringsätt hamnar någonstans mellan bidrag och köp av tjänst. Inom ramen för denna kontext skulle man också kunna tänka sig en stor framtida potential i att sociala företag kan få uppdrag från en offentlig aktör i syfte att lösa en samhällsutmaning och få förutsättningar till att genomföra sociala innovationer.

I Sverige arbetar Institutet för sociala effekter med sociala utfallskontrakt som mäter och följer upp effekter av social förändring bland unga. Norrköping är en av de kommuner i Sverige som också tillämpat detta och där Leksell Social ventures investerat pengar för att bidra till att minska den psykiska ohälsan hos unga.

Många kommuner använder så kallade sociala investeringsfonder för att testa olika metoder att påverka samhällsnytta. Ett vanligt förekommande krav är att det ska vara en samverkan mellan flera olika aktörer och en tanke om att en sektorsövergripande samverkan ska bidra till nytänkande lösningar och sociala innovationer.

Sopact är en inkubator som drivs av Helsingborgs kommun, Socialhögskolan med flera regionala aktörer i Skåne och som fångar upp samhällsnyttiga initiativ där entreprenörer får affärsutveckling och olika resurser för att komma vidare. Skåne är också en region där man kommit långt med IOP-upplägget och idag finns ett 20-tal sådana utarbetade.

1.5 Näringslivets samverkan med sociala företag

Förutom exemplet med sociala företag och lärlingsjobb i byggbranschen som man tittar på i Nyköping ser vi i stort inte någon strukturerad samverkan mellan sociala spelare och det traditionella näringslivet i Sörmland. Potential finns i flera branscher där marginaliserade grupper som nyanlända, tidigare kriminella eller unga med ofullständig skolgång får en möjlighet att göra nytta och bygga relationer med arbetsgivare som normalt inte skulle titta på sådana lösningar. Större företag kan dels främja sociala initiativ inom ramen för ett CSR-program, dels se detta som en lönsam väg att skaffa efterfrågad kompetens. Exempel är IKEA som köper in sömnad till sortimentet från medlemmar i Yallatrappan och Volvo som har samarbete med Vägen Ut i Göteborg.

I nuläget deltar inte sociala entreprenörer i befintliga nätverk av lokala företagare eller etablerade mötesplatser mer än i marginell omfattning. Vår uppfattning är att de antingen inte bjuds in, eller inte känner att de har en plats i sammanhang där man talar om ekonomisk framgång och tillväxt på andra premisser som inte är samhällsnytta. Detta tror vi kan vara på väg att ändras då vi märker ett större intresse för social nytta kopplat till företagande och samhällsutveckling. Här ser vi att samhällsentreprenörerna många gånger redan är etablerade i starka nätverk och har andra resurser än sociala företag i traditionell bemärkelse.

I Sörmland har vi flera duktiga aktörer som hittat en hållbar affärsmodell kring matsvinn, som Restabudet, Matakuten och Matsmart och bland småskaliga livsmedelsproducenter finns väl fungerande nätverk och sammanslutningar som mycket väl kan utgöra en modell även för sociala entreprenörer som i exemplet med Matklustret, Stolt Mat etc. Här ser vi också nya initiativ från bl a Campus Oxelösund som syftar till att koppla sociala företag till småskalig livsmedelsproduktion i ett ömsesidigt utbyte av nytta och landsbygdsnätverk som ser möjligheten att koppla ihop nyanlända med gröna näringar i syfte att skapa jobb i lantbruksföretag. Det handlar dock inte om några enkla lösningar.

1.6 Övriga aktörers samverkan med sociala företag

Bilden vi får i kartläggningen är att det finns en stor vilja att stötta sociala initiativ från de flesta håll, men att detta snarare drivs av enskilda individer inom organisationerna och av informella nätverk. Det är eldsjälarna i föreningar, inom kommunala förvaltningar, konsulter och andra medvetna människor som brinner för utsatta grupper och sociala initiativ. Vi ser det i Mariefred där lokaltidningen dragit igång en förening för att ordna jobb till EU-migranter; i Eskilstuna där engagerade individer nomineras och utses till pristagare för insatser inom

entreprenörskap och mångfald. Affärsplan Eskilstuna är ett annat exempel där frivilliga aktörer samlas och jobbar med lösningar kring olika samhällsutmaningar som inkluderar föreningar, offentligt och privat och där man lyfter många dagsaktuella frågor. Svårigheten är att få fler grupper att känna sig välkomna.

Våra intervjuer med sociala entreprenörer respektive aktörer inom folkbildningen visar på att det ser ganska olika ut vad gäller interaktionen. Lokala studieförbund har på flera sätt en viktig roll i att stötta föreningar vad gäller lokaler, ansökningar, samverkansparter och har ofta god kännedom om gräsrotsinitiativ. De statliga medel som riktas till studieförbund har också gjort att förbunden själva genomför studiecirklar eller annan verksamhet mot kvinnor med utländsk bakgrund. Exempelvis driver ABF i Flen en affärsskola för kvinnor med utländsk bakgrund. I Eskilstuna genomför Sisters in Business sedan flera år tillbaka en annan variant på affärsskola, även den i samarbete med ABF som bland annat bidrar med tolk och lokaler. Flera av initiativen som kommer ur dessa affärsskolor handlar om samhällsnytta i entreprenörskapet och deltagarna lär sig att utveckla en idé och hur man kan ta den vidare för att utveckla en affärsmodell.

Vi har inte sett att studieförbund direkt anlitar sociala företag i sin verksamhet, utan det handlar om att sociala företag kan bildas som ett resultat av insatser från studieförbund, alternativt att kompetenshöjande insatser kan tillföras ett befintligt socialt företag. På liknande sätt jobbar Coompanion med rådgivning och affärsutveckling mot en bred kategori sociala entreprenörer där det både handlar om nystartade och etablerade initiativ.

Övriga stödaktörer i innovationssystemet och då främst Almi och Nyföretagarcentrum jobbar inte med socialt företagande men utgör ofta första instans. Idélab på MDH möter en hel del studenter med samhällsnyttiga idéer och kan ofta ta dessa initiativ vidare genom innovationscoaching. Det finns ett mått av samverkan i att länets stödaktörer backar upp varandra och/eller tar över case från varandra. Detta kan stärkas ytterligare genom utökade tillfällen till samverkan och då gärna kring specifika case. .

1.7 Insatser för att stödja utvecklingen av sociala företag

Bland utlysningar i nutid märks en nyligen stängd utlysning hos Vinnova som avser stöd till att utveckla science parks, inkubatorer och innovationsmiljöer gällande kompetens och stöd till sociala entreprenörer samt att göra stödsystemet mer tillgängligt för social innovation. Här har en konstellation representerande av Create, Coompanion, Idélab, Munktell Science Park, Nyköpings näringslivskontor samt Regionförbundet ansökt om projektmedel som dock inte beviljats. Det finns nu möjlighet att via Tillväxtverket ansöka om medel för genomförande av den regionala handlingsplanen och då kan en befintlig konstellation och aktivitetsplan utifrån Vinnova ansökan användas som underlag.

ASF-akademien är ett nationellt Socialfondsprojekt som drivs av Coompanion i syfte att tillföra kompetens och stöd till arbetsintegrerande sociala företag. Åtminstone 3-4 sörmländska sociala företag är delaktiga i projektet som omfattar utbildning i ledarskap med mera. Projektet väntas pågå under tre år med början 2018.

Leader Sörmlandskusten stöttar lokal utveckling och etableringen av sociala företag i sitt område, bland annat ett initiativ kopplat till Campus Oxelösund, medan området Leader Södermanland jobbar med fyra insatsområden med bäring på socialt entreprenörskap kopplat till lokal utveckling, ungdomar och livskvalitet. Coompanion Sörmland har i dagarna lämnat en ansökan till Leader Södermanland ihop med RISE, Futurion och Arbetsförmedlingen gällande ungdomar och deras framtida yrkesroller, för att bemöta det växande problemet med psykisk ohälsa och osäkerhet inför en rad viktiga livsval.

Sparbanksstiftelsen är en regional aktör som stöttar föreningsliv och ideella initiativ, varav flera har koppling till sociala insatser och då särskilt med fokus på unga individer. Det finns enstaka affärsänglar som vill se mer samhällsnyttigt företagande. Dessa kan agera enskilt eller i regionala konstellationer som Sörmlandsfonden.

Del II: Handlingsplan, Regionala prioriteringar

Utifrån nuläges- och behovsanalys föreslås tre områden att prioritera för att utveckla länets arbete kring sociala innovationer, samhällsentreprenörskap och sociala företag. Vi har valt att presentera dessa i en logisk ordning där vi ser att det krävs flera steg för att komma till ett fungerande ekosystem för social hållbarhet och entreprenörsdriven samhällsnytta.

- Steg 1 handlar om näringslivets, offentliga och ideella aktörers samverkan med sociala företag. Vi har valt att kalla denna prioritering *Hack för Sörmland; Samling kring samhällsnytta*.
- Steg 2 handlar om att utveckla offentliga aktörers syn på och samverkan med sociala företag och företagen som resurs för de offentliga aktörernas behov. Vi har valt att kalla denna prioritering *Nyttiga Kontrakt: Sociala företag levererar och växer*.
- Steg 3 handlar om insatser i regionen för att stödja utvecklingen av sociala företag & sociala entreprenörer. Vi har valt att kalla denna prioritering *Lyskraft & Livskraft: Ekosystem för social hållbarhet*.

Steg 1 - Hack för Sörmland: Samling kring samhällsnytta

Denna prioritering syftar till att skapa handlingsorienterade samverkansforum lokalt och regionalt där olika aktörer kan samlas kring konkreta samhällsutmaningar och med entreprenörskap som drivkraft skapa sociala innovationer i länet.

Det här berör näringslivets, offentliga och ideella aktörers samverkan med sociala företag.

Mål till år 2020

Mål 1 - Skapa ett **regionalt nätverk** och ett uttalat stöd i länet för att sociala entreprenörer tar fram nya lösningar och innovationer. Para ihop entreprenörer och resursägare m fl.

Mål 2- Etablera **testlabb** där olika aktörer kan mötas i syfte att lösa samhällsproblem och för att para ihop idéer och entreprenörer med partners.

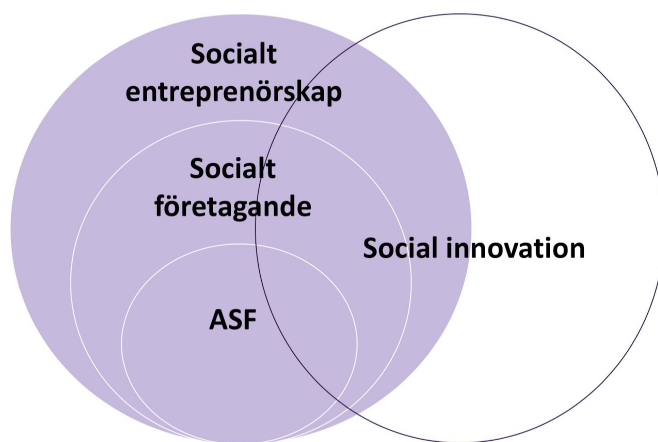
Mål 3 - Länets kommuner och andra offentliga aktörer **nyttjar regelbundet** sociala entreprenörer och företag för att uppnå en mer hållbar samhällsutveckling överlag.

Motivering

Det saknas både kritisk massa och relevant kännedom om socialt entreprenörskap och sociala företag i länet. Det gäller såväl bland idébärare som stödaktörer och de incitament som finns för att stödja sociala företag nyttjas inte. Sammantaget gör detta att man ofta inte ser och förstår potentialen i att kunna använda sig av sociala entreprenörer för att ta sig an svåra samhällsutmaningar. Genom att vidga begreppet från socialt företagande till att omfatta social innovation ser vi goda möjligheter att kunna skapa intresse hos fler aktörer att delta i samverkansforum.

Vi vill se fler sörmländska initiativ kopplat till hållbarhet och social impact. Sörmland är bra på att jobba med lösningar inom matproduktion och det är något som återkommande uppmärksammas. Vi menar här att regionen har lika bra förutsättningar inom social innovation som mathantverk, och varför inte kombinera dessa två, eller i vart fall ta intryck av hur offentliga och privata aktörer jobbar gemensamt med att lyfta det länet kan erbjuda.

Denna prioritering handlar delvis om att skapa kritisk massa och inspiration kring samhällsnyttigt företagande som sedan kan vidareutvecklas i olika program för affärsutveckling och kompetenshöjande insatser. Detta gäller såväl företagare som beslutsfattare.

Kategorier av sociala initiativ, Tillväxtverket 2018.

Aktiviteter

- Skapa återkommande träffar för att identifiera behov där entreprenörer har möjlighet och incitament att ta fram bra och hållbara lösningar kopplade till en lämplig affärsmodell. Skapa testbäddar och avgränsade miljöer där innovativa lösningar kan jobbas fram i en bred och kreativ samverkan.
- Initiera "hackathons" liknande det som gjorts i Nyköping och Katrineholm på andra teman, här med fokus specifikt på samhällsnytta riktat mot utsatta grupper. Inspiration från Hack for Sweden där myndigheter bjuder in entreprenörer i att hitta effektiva, nyskapande lösningar. I vårt fall bjuder vi in våra regionala organisationer till liknande handlingsorienterade sammankomster med entreprenörer där man arbetar medskapande och lösningsinriktat.
- Etablera en digital närvaro med aktuella case och vägar till bättre samspel mellan olika aktörer som komplement till fysiska träffar och testlabb, där samhällsutmaningar

kan presenteras och diskuteras och som en förberedelse till handlingsinriktade sammankomster eller hackathons.

Förslag på samarbetspartners

- Mälardalens högskola/Idélab
- RAR Samordningsförbundet
- ALMI Sthlm Sörmland
- Näringslivskontoren
- Arbetsmarknadsenheter
- Privata näringslivsaktörer
- Offentlig sektor

Steg 2 - Nyttiga Kontrakt: Sociala företag levererar och växer

Övergripande handlar denna prioritering om att utveckla offentliga aktörers syn på och samverkan med sociala företag och företagen som resurs för de offentliga aktörernas behov. Syftet är bättre förutsättningar till goda affärer mellan offentlig sektor och sociala företag och samhällsentreprenörer.

Mål år 2020

Mål 1 - Kommuner och regionala aktörer tävlar i att göra **bra affärer** med sociala företag och sociala entreprenörer, som genererar såväl samhällsnytta som ekonomisk vinst.

Mål 2 - Upphandlingsenheter i länets kommuner och region tillämpar social hänsyn och **reserverade upphandlingar** i syfte att öka antalet affärer med sociala företag.

Mål 3 - Det finns utarbetade **hållbara modeller** för hur det offentliga, privat och idéburen sektor kan samarbeta för att lösa samhällsutmaningar, utifrån t.ex. IOP eller SIB-förlagor.

Motivering

I Sörmland görs väldigt lite affärer mellan offentlig sektor och sociala företag, de få som finns handlar främst om köp av arbetsträningsplatser och sociala företag, i första hand arbetsintegrerande företag. Kunskapen och förståelsen för de olika begreppen såsom ASF, social innovation och dito entreprenörskap behöver öka så att det offentliga vill göra fler affärer med sociala företag. Sörmland behöver "hitta sitt eget varför" som Tillväxtverket uttrycker saken. I och med att vi börjar på en ganska låg nivå med få goda exempel behöver vi lyfta fram det som faktiskt görs och som är bra.

Ett ramverk för att utveckla idéburet offentligt partnerskap (IOP) i kommuner, landsting och regioner finns framtaget av SKL, Sveriges kommuner och landsting, sedan 2017. I korthet handlar det om en samverkansmodell som utgör ett alternativ till bidragsfinansierad

verksamhet och upphandling av civilsamhällets tjänster. Utgångspunkten är att ett sådan samarbete ska skapa mervärde och samhällsnytta, att det ska ge ett verktyg för att hantera komplexa frågor och kunna bidra till innovativa lösningar.

I regeringens strategi för sociala företag lyfts vikten av sociala innovation fram för att möta samhällsutmaningar med nya idéer och lösningar som höjer kvaliteten och förbättrar samhällets tjänster. Här är sociala entreprenörer viktiga samverkansparter. Ett av syftena är att få till en ökad tillämpning av IOP i Sörmland där det genom fler affärer med sociala företag och entreprenörer går att hitta lösningar som kan bidra till att göra samhället bättre. En svårighet för många av aktörerna i den sociala ekonomin är de små möjligheterna som finns för att få tillgång till finansiering för att testa och utveckla olika samhällsförbättrande initiativ.

Det finns idag flera liknande initiativ att inspireras och ta lärdom av. Bland annat har Edinburgh utvecklat ett program med syfte att förbättra och utveckla offentlig sektors tjänster genom att medskapa med den sociala ekonomins aktörer. Det kan handla om lösningar inom områden som klimat, barnomsorg, äldreomsorg och bostäder med mera.

Örebros partnerskap för social ekonomi är ett föredöme i att tydligt visa på prioriteringar och en rationell utvecklingsplan.

Stadsmissionen Eskilstuna har tagit fram ett IOP-program gentemot ideella organisationer som idrottsföreningar och är ett föredöme som exempel på att skapa ömsesidig nytta.

Aktiviteter

- Medverka till en ökad användning av IOP, Ideburet & Offentlig Partnerskap, med fokus på sociala företag och sociala entreprenörer, bland annat för att få nya lösningar på befintliga samhällsutmaningar.
- Testa och utveckla hållbara affärsmodeller som knyter samman privat näringsliv, offentlig sektor och sociala ekonomin, som SIB- Social impact bond eller sociala utfallskontrakt. Där näringslivet kan investera en summa för att ett socialt företag eller förening löser en utmaning i en kommun. Det är en trepartssamverkan mellan ovanstående parter och om samhällsproblemet ska få en lösning bör det innebära en minskning av kostnader för kommunen som då betalar tillbaka delar av summan till investeraren.
- Sprida kunskap och öka intresset hos offentlig sektor att tillämpa reserverad upphandling och social hänsyn för att gynna sociala företag i länets kommuner. Skapa en regional marknad för tjänster som gynnar samhällsnyttiga initiativ.
- Anbudsskola för sociala entreprenörer av liknande slag som partnerskapet i Örebro i syfte att öka kunskapen hos sociala entreprenörer att kunna delta i offentliga upphandlingar.

Förslag på samarbetspartners

- Upphandlingsenheter
- Näringslivskontoren
- Arbetsmarknadsenheter
- Tillväxtverket regionalt/ÖMS

Steg 3 - Lyskraft & Livskraft: Ekosystem för social hållbarhet

Handlar om insatser i regionen för att stödja utvecklingen av sociala företag & sociala entreprenörer. Syftet är att stötta utvecklingen av samhällsförbättrande initiativ och få fram fler hållbara sociala företag. Ge fler sociala entreprenörer möjlighet att förverkliga sina idéer genom anpassad affärsutveckling och andra stödinsatser i form av team och kompetens, nätverk och partnersamverkan.

Mål år 2020

Mål 1 - En länsövergripande **stödstruktur** för sociala entreprenörer som fångar upp och förstärker samhällsnyttiga idéer som en del av det företagsstödande systemet.

Mål 2 - Sociala entreprenörer i länet känner till och nyttjar **stöd och verktyg** som finns för att kunna genomföra sin idé.

Mål 3 - Socialt entreprenörskap är en självklar del av Ung Företagsamhet och ordinarie program i **gymnasieskolorna**.

Motivering

Rapporten "Vilse i stöd-djungeln" från Tillväxtverket visar att det finns ett glapp mellan utbudet av stöd och de stöd som sociala entreprenörer behöver och efterfrågar och man pekar på tre områden för förbättring:

1. Sociala företags tillgång till finansiering och marknader
2. Sociala företags behov av stöd för effektmätning
3. Företagsfrämjares brist på kunskap om sociala företag

Rapporten visar också att majoriteten av de aktörer som ger råd och stöd till sociala entreprenörer är koncentrerade till storstäderna. Vi har en liknande bild i Sörmland vilket förstärker behovet av att utveckla stödet med entreprenören i centrum och med ett tydligt fokus på att detta ska vara tillgängligt för alla i länet. Ett sådant fokus kan komma att förutsätta såväl digitala plattformslösningar som fysiska mötesplatser, det senare måste i så fall utgå från det lokala.

Utgångspunkten för att bygga ett ekosystem för socialt entreprenörskap är att det krävs tillgång till finansiering och en fungerande marknad. Det finns också behov av rätt slags rådgivning och affärsutveckling för att starta och växa, följt av effektmätning och resultatredovisning. Slutligen finns ett behov av nätverk och mötesplatser, kunskap och utbildning. Utbildningsväsendet behöver anpassa sig för att kunna bemöta förändringarna i samhället. Entreprenörskap i skolan är ett pedagogiskt förhållningssätt i klassrummen lika mycket som det är en kunskap om egenföretagande. Det handlar om att ta fram och utveckla elevers inneboende nyfikenhet, initiativförmåga och självförtroende redan från tidiga åldrar.

En övergripande slutsats i rapporten är att sociala entreprenörer i mångt och mycket har samma behov som "vanliga" företagare. Liksom "vanliga" företag har de behov av rådgivning i idéstadiet och i startfasen och behov av olika former av finansiering både för att starta sitt företag och för att växa och utveckla sin verksamhet. Något som skiljer dem från traditionella företag med vinstsyfte är att:

1. Det finns ett **större behov av råd och stöd** att utveckla affärer där värdet som genereras är samhällsnytta. Ekonomi/vinst ses som ett verktyg för att uppnå detta.

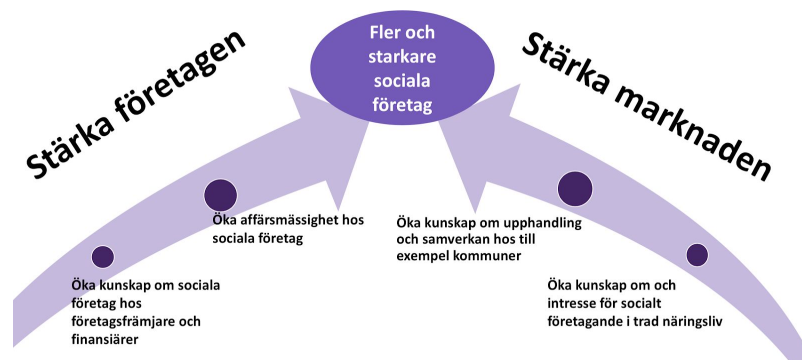
2. Det är ett mer **komplext nätverk** av kunder, målgrupper och intressenter att ta hänsyn till, vilket har implikationer på affärsmodell, finansiering och för att uppvisa resultat.

3. Det saknas lämpliga **associationsformer** vilket resulterar i ökad komplexitet i att driva och utveckla en verksamhet som kanske består dels av ett aktiebolag, dels en förening.

4. Sociala aktörer har behov av **andra finansieringsformer** som utgår från samhällsnytta vid sidan av det ekonomiska.

Därmed behövs också ett annat slags ekosystem som utgår från andra premisser än traditionellt, vinstdrivet företagande där ledordet är kapitaltillväxt och som det redan finns mycket av i det befintliga stödsystemet. Faktorerna ovan har framkommit i intervjuerna som särskilt betydelsefulla.

Sörmland behöver också föra fram och berätta om framgångsrikt samhällsnyttigt företagande i form av effektiv kommunikation mot relevanta beslutsfattare och aktörer i det regionala stödsystemet. Det är en konkret satsning för att lyfta olika former av samhällsnyttigt företagande på ett nytt sätt i länet. Vi tror att det finns goda möjligheter till detta i och med att goda exempel kan skapas i övriga prioriteringsområden. En viktig aspekt i detta är också att man i möjligaste mån bygger på de forum och nätverk som finns tillgängliga och öppnar upp för nya aktörer och breddade perspektiv på entreprenörskap.

Tillväxtverket: stöd för sociala företag (2018).

Aktiviteter

- Ett paket med aktiva stödinsatser till idébärare/entreprenörer i form av affärsutveckling, mentorskap, anbudsskola, finansiering och investerare, nätverk, teamet kring idén m m. Detta knyts till såväl fysiska träffpunkter som digitala verktyg där tänkbara samarbetsaktörer från offentlig och privat sektor också inkluderas och deltar i aktiviteter, utbildning och workshops.

- Utbildning i Socialt entreprenörskap till lärare och elever i gymnasiet, mot kommunala beslutsfattare och andra som behöver mer kunskap: ett koncept som Coompanion provat fram tillsammans med Rekarne gymnasiet. Syftet med en sådan satsning är att tidigt väcka ungas intresse och förståelse för entreprenörskap och samhällsnytta. Det ska vara självklart att tänka samhällsnytta i UF-företagande t ex. Behovet handlar också om en mer rörlig arbetsmarknad som ställer nya krav på dem som kommer ut i arbetslivet idag.

Förslag på samarbetspartners

- Gymnasieskolorna
- Nyföretagarcentrum
- Innovationsnoderna
- Näringslivskontoren
- UF Sörmland
- Coompanion Sörmland
- Leader Södermanland
- Leader Sörmlandskusten
- Privata entreprenörer

Del III: Regional kapacitet & genomförande

Regionförbundet Sörmland har inte aktivt jobbat med främjande av socialt företagande tidigare. Först under de senaste åren har man i Sörmland börjat se det sociala företagandets potential som bidragande till samhällsnytta och tillväxt.

Under 2017 gjordes en studie av det arbetsintegrerande sociala företagandet i länet och nu 2018 denna analys och handlingsplan kring socialt företagande i vidare mening.

Regionförbundet har stöttat Coompanion Sörmland med samverkansparter i en ansökan till Vinnova inom programmet Social Innovation, som dock inte beviljats. Dessa insatser har gjorts och görs med mandat från regionförbundets ledning.

Vid årsskiftet övergår regionförbundet till Region Sörmland, som är en stor organisation med betydligt bredare verksamhetsområde. Där görs en mängd upphandlingar av stort och smått, vilket på sikt bör ge möjlighet att ta ett helhetsgrepp och pröva olika modeller för samverkan med sociala företag och med civilsamhället. Som regional utvecklingsansvarig aktör är regionens avsikt att i denna första fas sprida information och kunskap om socialt företagande inom den egna organisationen, till andra offentliga verksamheter i länet och inom det sörmländska innovations- och företagsstödsystemet, för att ge alla en bättre förståelse och insikt och inspirera till samarbeten som utvecklar det sociala företagandet för ökad samhällsnytta.

Vi måste så långt det går bygga på befintliga strukturer och bara skapa nya arenor, där sådana tydligt saknas. Vi ser bl a goda möjligheter till samverkan med länets fyra innovationsnoder med att föra samman offentlig verksamhet, samhällsentreprenörer och företag för att gemensamt kunna ta sig an olika samhällsutmaningar. Sedan flera år har Sörmland ett aktivt samarbete med de övriga regionerna i vårt NUTS 2-område, Östra Mellansverige, med ett antal pågående projekt inom de fyra utmaningsområden vi definierat gemensamt. Inom projekten, som drivs med stöd från Tillväxtverket, Regionalfonden och Socialfonden, där vi säkert kan hitta synergier och samverkansmöjligheter även på det här området.

Sörmland är ett län med relativt blygsamma regionala utvecklingsmedel. Vi måste därför prioritera hårt bland initiativ som kommer och som vi skulle vilja stödja. Många gånger ser vi behov och möjligheter som vi inte kan ta oss an just då. Socialt entreprenörskap är en form av företagande som vi hittills inte kunnat utveckla som vi skulle önska. Som framgår av handlingsplanen, ser vi där stora möjligheter och har också en klar bild av vad som behöver göras och hur arbetet skulle kunna bedrivas. Om resurser finns tillgängliga, kommer regionen att försöka vara mera aktiva framöver och genomföra insatserna efter bästa förmåga.

Resultaten från kartläggning och handlingsplan kommer också att spridas inom den egna organisationen, via de nätverk som finns mellan region, kommuner och näringsliv, vid kontakter och sammankomster med det regionala företagsstödsystemet samt via hemsidor och sociala media.

Bilaga A: Intervjufrågor

Offentliga och regionala aktörer

Hur ser du/ni på socialt företagande och samhällsnyttigt entreprenörskap?
Vilka sociala entreprenörer, företag, initiativ som du känner till är värda att nämna?
Vilken utvecklingspotential; styrkor och svagheter ser du inom det här området?
Vilka kompetensbehov ser du finns hos befintliga sociala företag och initiativ?
Vilken samverkan känner du till mellan entreprenörer, offentlig sektor, näringsliv?
Känner du till några nätverk, mötesplatser, utbildningar för dessa entreprenörer?
Hur ser potentialen ut för ökad samverkan inom ditt område och på vilket sätt?
Ser du att det finns engagemang för att stärka sociala initiativ och verksamheter?
Känner du till några planerade insatser i form av projekt, utvecklingscheckar etc?

Sociala entreprenörer, flera kategorier

Hur ser du på begreppen socialt entreprenörskap/ socialt företagande?
Vilka utmaningar ser för du dig och andra sociala entreprenörer/företagare?
Vilket kompetensbehov ser du finns för sociala företagare/sociala entreprenörer?
Hur upplever du stödet till sociala företagare/sociala entreprenörer lokalt, där du verkar och/eller regionalt?
(Vad känner du till för olika stödinsatser/utbildningar/mötesplatser mm?)
Vad finns det för brister när det gäller stödet till sociala entreprenörer/sociala företag?
Vad behöver utvecklas/förstärkas när det gäller stödet?
Hur ser du på samverkan i länet när det gäller socialt entreprenörskap/socialt företagande?
Fungerar den bra? Vad är det som är bra?
Om det inte fungerar, vad är svagheterna/svårigheterna?
Vilka är dina "viktigaste samverkansaktörer" och varför?
Hur upplever du att samverkan mellan offentliga aktörer och sociala företag/sociala entreprenörer fungerar? Avtal, tjänster, annat?
Känner du till i vilken utsträckning sociala företag gör affärer med andra företag?
Vilken potential finns för att utveckla affärssamverkan med andra företag?
Vad vore ditt viktigaste medskick till en handlingsplan för socialt entreprenörskap?
Har du något tips på en person/social entreprenör du tycker vi ska prata med i arbetet?
Övrigt du vill dela med dig av?

Bilaga B: Definitioner & begrepp

Social ekonomi

Stiftelser, föreningar, kooperativ eller andra sammanslutningar, med samhällsnytta eller medlemsnytta som främsta drivkraft som verkar inom detta område (idéburen sektor)

Sociala företag

Företag med samhällsnytta eller medlemsnytta som främsta drivkraft

Enligt regeringens nationella strategin för sociala företag innefattas följande i begreppet:

- Det är företag, oberoende av associationsform, där den affärsmässiga verksamheten är ett medel för att uppnå ett eller flera specifika samhällsnyttiga mål, exempelvis minska utanförskap, förbättra klimatet och miljön eller bidra till en tryggare livsmiljö.
- Företagets resultat mäts i relation till uppfyllelsen av de samhällsnyttiga mål som angetts som dess syfte att uppnå.
- Företagets ekonomiska överskott återinvesteras huvudsakligen i verksamheten, alternativt investeras i ett nytt samhällsnyttigt projekt, istället för att primärt tas ut som vinst genom avkastning till ägarna.

Arbetsintegrerande sociala företag

En typ av sociala företag som har till främsta drivkraft att anställa människor långt från arbetsmarknaden.

Social innovation

Begreppet social innovation kan förklaras på flera sätt, som *initiativ som strävar efter att möta samhällets utmaningar, och som innefattar innovativa idéer och metoder för hur vi kan lösa samhällsproblem på nya sätt.*

Sociala innovationer kan delas in i tre kategorier:

- Gräsrotsinitiativ som på nya sätt möter sociala behov som inte tillgodoses av marknaden eller den offentliga sektorn.
- Samhälleliga innovationer där gränsen mellan olika samhällssektorer suddats ut och där innovationen riktar sig till hela samhället.
- Systemförändrande sociala innovationer som vill förändra värderingar, kulturer, strategier och politik.

I Regeringens strategi för sociala företag – ett hållbart samhälle genom socialt företagande och social innovation anges att "*Sociala innovationer handlar om att möta samhällsutmaningar med*

nya idéer och lösningar som höjer kvaliteten på och förbättrar samhällets tjänster till medborgarna. Detta ökar i förlängningen medborgarnas välbefinnande och skapar ett inkluderande och mer hållbart samhälle, vilket är i linje med regeringens ambitioner i arbetet med att genomföra FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling.”

Samhälls-entreprenör

Den som tar sig an nyskapande lösningar på utmaningar i samhället, som drivs av att skapa resultat och samhällsvinst och har en affärsmodell som bygger på livskraftigt företagande. (KK-stiftelsen, MSI).

Social hållbarhet

Hållbar samhällsutveckling bygger på social sammanhållning och ansvarsfull resursanvändning. Den sociala, dvs. med- och mellanmänniska aspekten i hållbarhetsbegreppet har under lång tid försumrats men nu lyfts upp i europeiska, nationella, regionala och lokala strategidokument, som en förutsättning inte minst för ekonomisk tillväxt.